

Den 13. november 1872. En mann på hesterygg raser fram mot et enslig hus på Danmarks østkyst. Mannen driver støvlehælene brutalt inn mot hestens flanker, om igjen, om igjen — han har aldri ridd slik før, aldri! Ansiktet er blekt, svetten perler på pannen hans, rundt hestemulen velter skummet. Fremme ved huset holder han an, *stuper* nesten ned fra den saloløse gampen, river opp døren og styrter inn.

En kvinne ligger til sengs der inne, en enslig kvinne i barselseng. Han løfter henne ublidt opp av dynene, løper ut med henne, og sitter et øyeblikk senere på hesteryggen med den vomdige kvinnen i armene. Så hugger han igjen hælene inn i flankene, og raser tilbake samme vei som han var kommet. Noen mennesker ser hest, rytter og kvinne komme nærmere mens vamspruten står om dem. Veien er oversvømmet, vannet stiger stadig. På jordene rundt den fremstormende hesten pisker stormen salt vann til skum.

Plutselig skjer det. En frådende, vill bølge kommer veltende tvers over landveien, slår hesten over ende, river rytter og kvinne med seg, og tordner av sted med dem, vestover, ut i rokk-sjøen over høstgule egner. I neste sekund er bror og søster forsvunnet. Rittet mot livet er brått forvandlet til et ritt inn i dødens kalde favntak. Den unge kvinnen skal aldri komme til å føde sitt barn.

Den 13. november for hundre år siden. I Danmark.

— Det hender at verden går under også i dette distrikt, skrev en morsom, norsk dikter som ble født 14 år senere. Om han hadde vært til stede f. eks. i Gedesby på Falster hin fjerne dag, kunne han hatt virkelig grunn til å skrive de siterte linjene. Bokstavelig talt gikk verden under for mange mennesker nettopp da, *deres* verden, den verden som var deres liv og deres hjem og deres Danmark, det yndige land.

Andres verden gikk også under — den dagen, dagene for, dagen etter. Engelskmenns, Svenskers, Hollenderes, Tyskeres, Nordmenns. Deres verden gikk under, deres skip gikk under, de selv gikk under. La oss kaste et blikk på hvordan dramaet utviklet seg, det drama som ganske riktig kulminerte den 13., enda dagen slett ikke var fredag men bare en skarpe onsdag utpå senhøsten:

Det begynner ganske forsiktig den 6. november. Etter flere dagers sørlig kuling øker vinden til storm fra sørøst, en storm som jager skip i Kanalen og Nordsjøen og Skagerak og Kattegat inn mot kystene — driver de fleste i le, men knuser mange. 160 fartøyer kommer inn til kysten mellom Langesund og Göteborg, tre ganger så mange på norskekysten som på svenskekysten. På denne strekningen totalforliser fjorten fartøyer, 24 sjømenn omkommer.

Slik er opptakten, den forsiktede.

112 fartøyer strander

Den 12. november er vinden for lengst dreid nordøst, den vil vise hva som bor i den, den blåser seg opp til orkan. Langt oppe i Bottenviken og Finskebukten kaster den seg ut fra fastlandet, får tak i vannmassene nord for Åland og Estland, og driver dem foran seg mot Bornholm og Sjælland og Øresund. Bølgenes lange, blinde hærtog er på nådeløs vandring sydvestover, alltid videre, videre!

Mot flaskehalsen mellom Tyskland og Skåne. Mot kroken Danmark.

Korken lekker — gjennom Øresund, Storebelt og Lillebelt. Men lekkasjene er for små, bølge presser på bølge — ved Sjællands, Falsters, Schleswig-Holsteins og Jyllands strender stiger vannstanden, tomme for

STORMFLOD OVER DANMARK

Bokstavelig talt gikk verden under for mange mennesker nettopp da

14 fartøyer forliser, 24 sjøfolk omkommer. Men dette er bare den spede opptakten, snart øker vindstyrken. Med et tiltagende brøl velter havet og orkanen inn over danskekysten — nådeløst og grusomt. I et eneste virvar blir mennesker og dyr revet til sjøs — drukner. Overalt er det kaos, panikk og død . . .

Av Idar Kristiansen

Tegner: Arne Samuelsen

tomme, fot for fot. Stormen jager seilfiller som om de er lov fra høstens boketrær, knekker skipenes master, river trær opp med roten, drysser takstein ut over bygd og by, flerrer tak av husene, slenger båter og menn inn i brott langs berg- og sandstrender. Bare mellom Amager og Møn — i luftlinje ca. 6 mil — strander 112 større fartøyer. 41 av dem er norske, 24 av de norske blir totalvrak.

Det finnes mange nok nordmenn som gladelig vil bytte bort våre grå berg mot Danmarks grønne sletter. De vil det i dag og i morgen, de ville det i går. Kanskje også den 13. november 1872.

Men nettopp *den* dagen er det til gjengjeld titusener danskere som mer enn gjerne ser at Danmarks kyster består av høye, steile, trossige berg, berg som ingen bølge kan vokse over eller bryte gjennom. De ønsker det på Sjælland og Lolland og Falster og Fyn, de ønsker det fra dikene nord for Kiel til sandbankene ved Skagen. De ønsker det i Gedesby ved 5.30-tiden om morgenen, når man oppdager at vannmasser fosser fram gjennom sognet, mot byen, mot landsbyer og bondegårder, mot uforberedte, nødstedte mennesker som trenger øyeblikkelig hjelp.

En mann i Gedesby prøver å skaffe hjelp — kaster seg på nærmeste hest og rir som rasende mot mindre utsatte og mer båtrike strøk av sognet. Men unghesten nekter å forsere vannmassene som alt flommer over veien. En eldre hest blir prøvd, den er villig, men vannet er steget for meget, det er for sent, for sent! Ingen hjelp å få, ikke av mennesker, ikke av den allmechtige Gud!

Hus forsvinner i vannmassene

Vannet stiger, stiger og velter fram mot hus, langerbygg, butikker, kirkegård, kirke og fjesbygninger, over strender og kaier, over markene, opp gatene. Hundrevis av sauer drukner på de lavestliggende gårdene, på de høyereliggende står kuene i sjø til over ryggen. Hus etter hus i Gedesby blir oppslukt av vannmassene. Bare skolen og en håndfull andre hus ligger høyere enn de andre og er ennå intakte. Lærer Petersen, som bor på skolen sammen med sin kone, tar villig i mot vett-skremte, flyktende mennesker, snart er et helt hundre samlet i det lille skolehuset.

Lærer Petersen ser at vannet stiger fortsatt, han stenger døren og tetter godt til. Vannet stiger fortsatt. En

mann sjangler fram gjennom vannmassene utenfor, river opp døren, vannet flommer inn. De innenfor styrter til, får lukket døren, øser vann ut gjennom vinduene og trekker mennesker inn gjennom dem. Oppe fra loftsetasjen ser de hvordan Jens Smed og kone og hus forsvinner i bølgen, mens sønnen like utenfor skolehuset får hodet knust av et prosjekttil som kommer farende med vannmassene. De ser Hans Lander på taket av huset, på taket over hans druknede familie — ser ham sitte der med foldede hender, ensom, fortvilet. De makter ikke å hjelpe, de makter ikke å se, de må snu seg bort i avmakt. Da de våger å snu seg tilbake er både Hans Lander og huset totalt forsvunnet.

Og de ser over mot kirken og kirkegården, gravsteinene er snart begravd, trekorsene flyter opp. Kirkedøren sprenges av vannmassene, man finner senere et av kirkegårdskorsene strandet på selve alteret. Men skolehuset makter ikke flombølgen å rive bort, de redder seg, de overlever, de vel hundre mennesker i skolehuset, i motsetning til mer enn 50 andre i Gedesby sogn.

Mange redder seg ikke. Ikke det nygifte paret som sitter på hustakef og

Akt tenkelig er med i denne katastrofenatten — skipsvrak, klær, møbler, døde dyr,

Lange stykker av Bornholms østkyst blir revet bort i en bredde av mellom 50 og 100 alen. På en strekning der Langeland har en omtrent 5 meter høy strandlinje, har havet skåret seg 30 alen – omtrent 20 meter inn. På Bogo brister en demning – vannet blir presset inn i en høyde av 7 alen over vanlig vannstand. Saltholmen – hvor det er på tale å bygge storflyplass i våre dager – blir fullstendig overskyttet av stormfloden. Det samme gjelder en lang rekke mindre øyer, som f. eks. Sjø ved Rudkjøbing, hvor det bor mennesker.

Men stormfloden nøyer seg ikke med å slikke over holmer og småøyer. Det meste av Lollands sydlige deler blir grundig vasket av Østersjøens rasende bølger. Glosunde sogn blir fullstendig overskyttet. Fra sør trenger vannet en hel mil innover øya, det møtes av en bølge som gjennom Storstrømmen har trengt forbi Vordingborg og inn i Smålandsfarvannet. Ved Allinge på Bornholm er vannstanden mer enn 2,5 meter over den vanlige, ved Sønderborg – der vannmassene blir definitivt stoppet – løfter havet set med hele 3,75 meter. I Rostock ligger hele forstaden St. Petri under vann, i Eckernförde blir 87 hus totalt ødelagt og 135 andre gjort ubeboelig.

På Tåsinge forsvinner veien i en lengde av 1200 alen. I Præstø slår bølgen opp over taket på det to etasjes høye varemagasinet ved kaien, halve byen står under vann. I Neuendorf på øya Hiddensee blir 52 av 57 hus revet bort. Ved Køge blir to jakter kastet opp på jernbanelinjen. På Falster havner en bark langt inne på Stoubj Græninger, mens en jakt stager et hus bort for selv å innta tomte. En annen jakt har ved Bagenskop klart det kunststykket å renne sitt baugspyd gjennom taket på et hus. I Koldinge blir jernbanesvillene hengende i luften, i leiligh-

tene skifter selv kakkelovnene plass. Ved Marstal øker vannstanden med mellom 3 og 4 meter, og får 10 hus til å styrte sammen. 6 skip synker på havna, 2 driver til sjøs, 20 kastes på land – 2 av dem flere hundre alen innover. 70-80 mindre båter, hvorav de fleste eies av fattige fiskere, blir fullstendig knust bare ved Marstal.

Langs alle kyster er det fullt opp av vrakgods. Skipsvrak, kister, klær, møbler, husdeler, døde dyr i hundretall, menneskelig, penger – alt tenkelig er med i denne dødens lapskaus som nordøst-orkanen roter sammen på Danmarks, Skånes og Nord-Tysklands kyster. Når sjøen synker utpå kvelden den 13. november, legger den etter seg et flomål av elendighet. En mann fra Gedesby, som før har hilst på døden, uttaler da det meste er over: «Da jeg den 18. april måtte forlate ruinene av Dybbøl skanser, sa jeg til meg selv at jeg i dag hadde sett en elendighet jeg aldri mer ville komme til å oppleve maken til, men her er en elendighet som forekommer meg enda større!»

Pestfare

Ja, elendigheten er stor. «Husvill er et fælt ord i en oldings munn,» skriver en referent. Han kunne lagt til at det er et fælt ord uansett. Verre er imidlertid at både mat og drikke mangler nesten fullstendig i vide områder. Budskapene er druknet, lagre av forråd er skyllet vekk, bakerovnene er ødelagt, brønnene er fylt av saltvann. Post- og telegrafforbindelse har for lengst opphørt å eksistere, kaiene er sopt vekk, tusenvis av bygninger ligger i ruiner. Og under ruinene av fjesbygninger ligger kadavrene av tusener døde dyr som en latent pestfare. Da folk i de rammede områder etterpå blir spurt om hva de trenger mest i øyeblikket, er svaret

svært ofte det samme: Arbeidskraft og øl eller vann!

Utallige er de scener som utspilles mens orkanen raser og Østersjøens veldige vannmasser går amok – scener av tragedie, av hellemot, ja, også av komikk. Han kunne få sagt det, referenten som skrev: «Det er en Overømmelse i temmelig storartet Stiil.» Så storartet, at den største og mest omfattende katastrofen i norsk handelsmarines historie nesten fullstendig blir borte i helhetens inferno.

Pengeinnsamlinger

Såvel i Danmark som i Tyskland blir det satt igang storstilte innsamlingsaksjoner. I Danmark samler man inn over 850 000 riksdaler før årets utgang. Det bidraget som vekker størst oppmerksomhet, kommer imidlertid fra en liten jentunge i England.

Jentungen heter Mary. Hun 'ar et par år tidligere skrevet til en mann ved navn Hans Christian Andersen: «Når pappa kommer hjem, vil vi komme å besøke deg!»

Pappa heter Livingstone, han er i Afrika, det tar tid før han kommer hjem. I mellomtiden får lille Mary en suverenitet av en slektning. Da Stanley har funnet Livingstone og brakt ham hjem, bruker Mary halvparten av sitt pengestykke til å få laget en minnemedaljong til Stanley, han fortjener det.

Men den halve suverenitet er ubrukt. Mary skriver til H. C. Andersen at hun har lest om den fryktelige ulykken som har rammet Danmark. Vil han være så snill å gi hennes halve, ubrukte suverenitet til de stakkars menneskene som er blitt rammet av en så nådeløs skjebne?

H. C. Andersen vil være så snill, og lille Mary Livingstone har med barnehånd risset sitt navn inn i Danmarks historie.

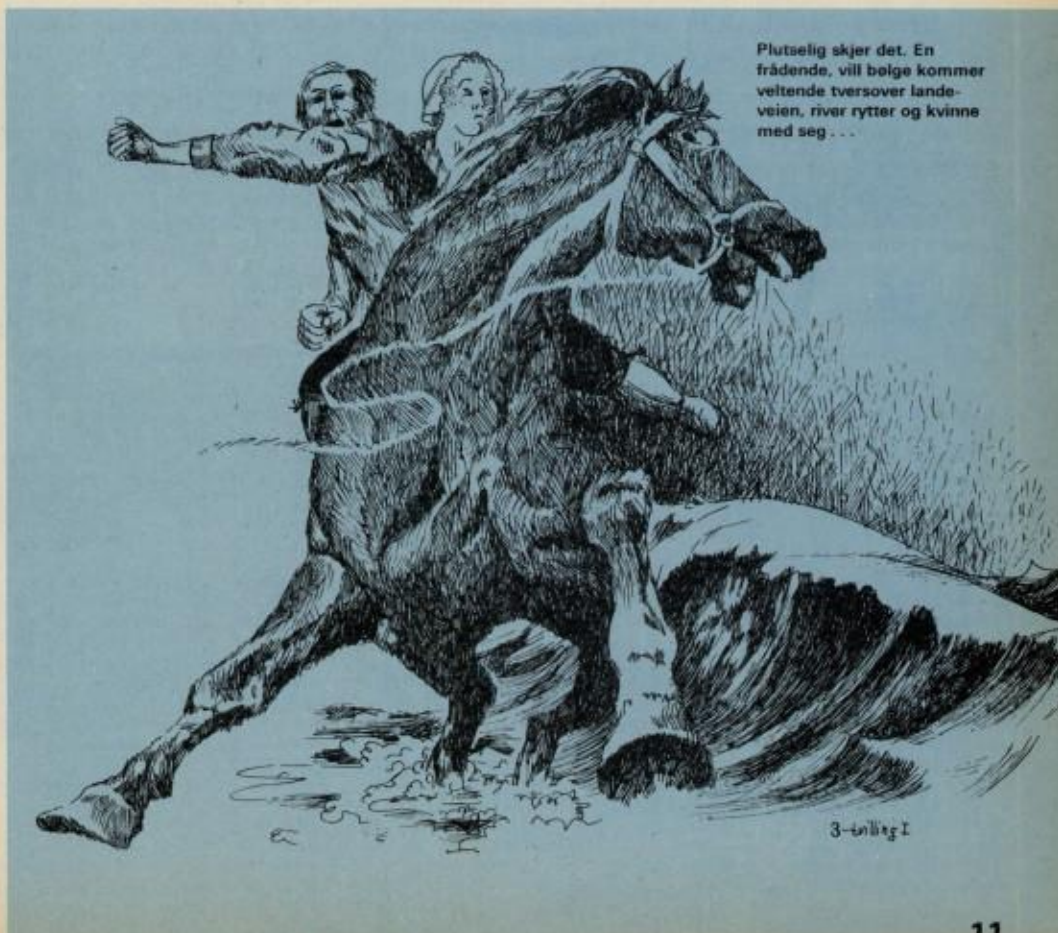
driver til havs i rokk og storm, ut mot døden i Østersjøen. Heller ikke den nygifte fru som sitter på et annet tak sammen med sin mann, inntil taket revner mellom dem og hun driver bort, mens han mirakuløst berger seg på en planke. Heller ikke de to småguttene som senere blir skyllet i land som lik, bare iført skjortene, fattigfolks skjorter – hvem kjenner skjortene? Heller ikke den unge gutten som blir funnet på et vrak på Nyord's Sande, bare iført støvlene. Legemet, særlig hodet, har svære merker etter den medfart han får mens han står fastsurret og må finne seg i at havet flår klærne av ham. Heller ikke moren med de to barna, hun som klamrer seg til dem i sengen og nekter å forlate sitt hjem – inntil loftet og alt der oppe styrter ned og knuser dem.

Kysten revet bort

Likevel blir mange reddet. Fiskerne i Rødby som fra hustakene ser alt sitt jordiske gods forsvinne i den frådende flodbølgen som raser fremover i time etter time. De elleve tømrerne på et annet takmøne et annet sted, tømrerne som i dødsangst klamrer seg fast fra klokken 8 om morgenen til klokken 11 om kvelden. Og den gamle kona som opplever underet midt i all uhyggen, hun som fra et bristende hustak faller ned på en flytende vevstol som siden strander mot toppen av et piletre. Natten igjennom sitter hun i tretoppen med katten på skulderen sin. Slik finner man henne når det gryr av dag.

Langs Danmarks østlige kyster er alt virvar, panikk, kaos. Stormhavet er nådeløst, grusomt, altfortørende.

døde mennesker...

Plutselig skjer det. En frådende, vill bølge kommer veltende tversover landveien, river rytter og kvinne med seg...

3-tilleg